

BYPLAN NYT

7. årgang · September 2009

4

TEMA | BYER I BEVÆGELSE

Leder: Bevægelse	side 3
Dialog og kompromiser	side 4
Byplanprisen 2009	side 6
Kort Nyt	side 8
I sundhedens tjeneste	side 10
Sundhed - fra strategi til plan	side 13
Natur med forhindringer	side 14
Idrætten ud af hallerne	side 16
Horsens tager konsekvensen	side 18

Redaktion
Ellen Højgaard Jensen (ansv.)
Ny W. Øhlenschläger

Redaktionsadresse
Dansk Byplanlaboratorium
Nørregade 36
1165 København K
Tlf.: 33 13 72 81
Fax: 33 14 34 35
Mail: nwo@byplanlab.dk

www.byplanlab.dk

Annoncer
nwo@byplanlab.dk
Bestilles senest
5. oktober 2009

Layout
Gry O. Christophersen

Oplag
3900

Tryk
Handy-Print A/S

ISSN
1602-9038

Nr. 5 i 2009 udkommer i december.

Forsideillustration

NyW. Øhlenschläger
Bjarke Fogh

Signerede artikler står for forfatterens regning, usignede for den ansvarshavende redaktørs regning

Dette nummer er et temanummer, der knytter sig til Dansk Byplanlaboratoriums årlige Byplanmøde i oktober, og som udsendes til alle mødets deltagere.

BYPLAN NYT nr. 4 / 2009 (7. årgang)

Et godt sted at bo og besøge er for mange mennesker idag lig med et sted, der rummer oplevelser og udfoldelsesmuligheder for både krop og sjæl. Det stiller nye krav til omgivelserne uanset om man er på landet eller i byen.

I COWI kobler vi oplevelsesøkonomi med by- og landskabsdesign til helstøbte strategier og planer for steder, der bevæger os. Vi afdækker de nærrereative potentialer, og udtænker nye, spændende løsninger på alle skalatrin.

Oplevelsesøkonomi: Søren Holm Pedersen 29 25 50 69 - shp@cowi.dk
Byrum og landskabsdesign: Claus Otto Nielsen 45 97 76 18 - cto@cowi.dk

Planlægning, Udvikling og Design

COWI

HAR DU IDEEN, HAR VI RAMMERNE!

Gerlev Idrætshøjskole giver dig vitaminer til hjernen, råkost til kroppen og dessert til sanserne.

Udbuddet er sammensat, så de giver dig inspiration, motion, glæde, begejstring og idrætsoplevelser sammen med engagerede undervisere.

Klik ind på www.gerlev.dk under "Korte kurser"

VELBEKOMME!

Dans • Fitness • Parkour • Vandlege • Gamle lege • Rock-It Ball
Beachvolley • Frisbee Golf • Streetbasket • Syng dig glad • Kamp & Kultur

Gerlev Idrætshøjskole • Skolevej 25, 4200 Slagelse • Tlf. 58 40 55 • gerlev@gerlev.dk • www.gerlev.dk

www.gerlev.dk **GERLEV IDRÆTSHØJSKOLE**

SKOV & LANDSKAB

Efteruddannelse til professional varetagelse af nye udfordringer i landdistrikter og det åbne land

Master i Landdistriktsudvikling og Landskabsforvaltning

Kurser forår 2010 Lokal landdistriktspolitik – i teori og praksis
Det åbne land i kommuneplanlægningen
Ansøgningsfrist 9. november

Temadag d. 6. oktober. Lokale aktionsgrupper, lokal landdistriktspolitik og kommuneplanlægningen – modspil eller samspil? Spændende oplæg fra praksis, opvarmning til modulerne. Alle er velkomne, gebyr kr. 600 excl. moms.

"Gennem masteruddannelsen har jeg fået et langt mere nuanceret syn på landdistriktsudvikling og potentialer for udvikling, fået ny viden og ikke mindst redskaber til selv at agere på et mere systematisk og professionelt niveau. Og så er mit personlige netværk udvidet væsentligt".

Direktør Anne Mette Wandsøe, Turist- og Erhvervsforeningen Langeland

"Masteruddannelsen har været en øjenåbner af rang. Den har givet mig en helhedsforståelse for forvaltningen af det åbne land, og det skader bestemt ikke at få knyttet teori på det, man arbejder med. Kombinationen af oplagte up-dated undervisere, engagerede medstuderende og et hav af gode oplevelser har gjort efteruddannelsen til en fornøjelse at gennemføre". Driftsleder Jacob Palsgaard Andersen, Aage V. Jensens Naturfond

LEDER

Bevægelse

Bevægelse er temaet for dette års Byplanmøde. Umiddelbart et tema, der stiller planlæggere og politikere en håndgribelig opgave: Byerne skal indrettes, så borgerne får lyst til at røre sig og bruge de nære omgivelser rekreativt.

Både forskningen og de mange erfaringer byder på god inspiration til, hvordan man kan indrette byen med grønne åndehuller og faciliteter, der motiverer til bevægelse. Nye aktivitetsformer og trafikløsninger, der tilgodeser både sundhed og miljø, leverer vigtige input til den mangfoldige by.

Når bevægelse er temaet for byplanmødet, så fortæller det en historie om, at planlægningen favner bredt. Planlægning er balancernes kunst. Når folkesundheden og klimaet sættes højt på den nationalpolitiske dagsorden – så fylder temaerne også meget i de planforslag, vi sætter til debat. Det særlige er, at vi i den regionale og lokale planlægning tænker de mange temaer og interesser sammen – og forsøger at finde balancen. Det er rigtig svært – og det bliver ind imellem farligt, når vi for eksempel skal diskutere, hvor langt vi vil gå for at flytte trafikanten fra bil til bus eller op på cyklen. Eller når vi skal afveje tæt by med flere grønne områder. Og det er endda endnu mere komplekst: Den enkelte kommune kan skabe en tæt by og satse på cyklisme, men det batter ikke rigtigt i klimaregnskabet, hvis nabokommunerne og de statslige trafikinvesteringer ikke spiller med på samme sang.

I år mødes vi til Byplanmøde, just som høringen over Forslag til Landsplanredegørelse 2009 er afsluttet. En landsplanredegørelse, som lægger sig fladt ned og overlader planlægningen til kommunerne.

I Byplanlaboratoriet deler vi miljøministerens opfattelse af, at kommunerne skal varetage den sammenhængende planlægning. Men vi savner en landsplanredegørelse, der er lidt mere farlig. For vi har brug for inspiration og debat på et fagligt grundlag. Hvad er det for en fremtid, vi skal planlægge for – og hvordan spiller de ufatteligt mange oplæg sammen, som regeringen annoncerer – og måske især repeterer – i landsplanredegørelsen? Vi planlægger for et Danmark i bevægelse – og det kunne vel nok være spændende, hvis det var gennem landsplanredegørelsen, at der kom kød på diskussionerne af, hvordan vi finder balancen, og hvor Danmark bevæger sig hen.

Maj Green, bestyrelsesformand.

Foto: Ny W. Øhlenschläger

TEMA || BYER I BEVÆGELSE

Dette nummer af Byplan Nyt sætter, ligesom årets Byplanmøde, fokus på sundhed og Byer i bevægelse.

Lovændringer og kommunalreform har betydet, at kommunerne har fået større ansvar på sundhedsområdet. Vi ser på, hvordan kommunerne arbejder med sundhed og byplanlægning i dag, og hvor der kan sættes ind i bypolitik, planlægning og med konkrete indsatser i de fysiske omgivelser.

For der er ingen tvivl om, at indretningen af byerne, trafiknettet og de omgivende landskaber kan bidrage til et sundere liv. Men spørgsmålet er også, hvad der er et sundt liv og for hvem? Og hvad forskelle i livsformer betyder, for den måde vi bruger omgivelserne på?

Maj Green, formand for Dansk Byplanlaboratoriums bestyrelse. Foto: Ny W. Øhlenschläger

Dialog og kompromiser

Interview med Maj Green, teknisk vicedirektør i Gladsaxe Kommune og ny bestyrelsesformand i Dansk Byplanlaboratorium.

Af journalist Laura Engstrøm

På Maj Greens kontor hører man en svag susen af biler. For lige som i resten af kommunen er der aldrig langt til en motorvej. Og det kan godt være, Erhard Jakobsen Gladsaxes navnkundige borgmester, som slog et slag for privatbilismen, ville vende sig i sin grav, hvis han så, hvad planlæggerne har for i kommunen. De vil have færre biler på vejene.

Og Maj Green selv? Ja hun sidder ikke bag et rat, når hun skal herhen fra hjemmet i Valby. For det var netop et af kriterierne, da hun søgte nyt job: Hun skulle kunne cykle til og fra arbejde.

”Men jeg er næsten alene på cykelstien. Hvordan vi får flere op på cyklen, er netop en af de store udfordringer her,” siger Maj Green, der siden januar har været teknisk vicedirektør i Gladsaxe Kommune. Dertil kommer, at hun er nyudnævnt bestyrelses-

formand i Dansk Byplanlaboratorium.

Forinden havde hun været ansat 13 år i Kommunernes Landsforening. De sidste par år i KL lød hendes jobtitel Vicekontorchef. Og skiftet fra KL til kommune var ikke så markant, som hun havde forestillet sig, fortæller hun: ”Der er meget, der er genkendeligt fra min tid i KL, og i udgangspunktet er det jo skægt: Alle de lange diskussioner, vi havde i KL, skal nu omsættes i praksis. Det betyder meget at være tættere på borgerne, og de mange konkrete sager gør selvfølgelig en stor forskel. Hvor skal vi have en cykelsti? Og hvordan skal vi tilrettelægge den nye naturplan? Det er meget håndgribeligt i forhold til at sidde med de store linjer.”

Fra sin tid i KL kender Maj Green en masse til, hvilke planmæssige problemer kommunerne typisk sidder med. ”Det sjove ved planlægning er jo, at det skifter over tid, hvad man beskæftiger sig med. Trafik har altid

været et tema, men hvor det tidligere har handlet om fremkommelighed, er fokus nu skiftet til den kollektive trafik og til CO2 reduktion. Nu gælder det klima, natur og sundhed. Vi skal finde ud af, hvordan vi får folk til at tage de kondisko på, vi skal fortætte byen og omdanne de gamle industriområder. Og så skal vi planlægge, så byerne kan klare større regnmængder.”

Attraktive, almene boliger

Hvis Maj Green har en kæphest, så er det de velfungerende, almene boligområder. I KL sad hun i et udvalg, hvis arbejde nu har ført til lovkrav om, at kommuner og boligorganisationer skal i tættere dialog om boligområdernes udvikling.

I Gladsaxe udgør de almene boliger mere end halvdelen af boligmassen. Mest iøjnefaldende er nok bebyggelsen Høje Gladsaxe, der rummer næsten 2000 lejligheder. Hvordan sikrer man, at de almene boliger også

”Planlægning er politik, og derfor skal vi tage beslutningsprocessen lige så alvorligt som det faglige oplæg”

Maj Green, bestyrelsesformand i Dansk Byplanlaboratorium

Kort om Maj Green

Maj Green er uddannet i geografi og forvaltning fra RUC og fik job i Kommunernes Landsforening, da hun var færdig med studierne. Hun har i en årrække været KL's repræsentant i Dansk Byplanlaboratoriums bestyrelse, og den 4. juni blev hun valgt som bestyrelsesformand. Maj Green er 42 år gammel og bor i Valby med sin familie. Hun er den første kvindelige formand i Byplanlaboratoriets historie.

er efterspurgt af næste generation? Det er nogle af de temaer, Maj Green er med til at tage op i de to projekter om Høje Gladsaxe, som hun deltager i.

”Som det er nu, er Høje Gladsaxe stadig attraktivt. Det ligger jo klods op ad et smukt naturområde, og boligerne er gode. Der er ikke så mange af de problemer, som man ser i andre bebyggelser af samme karakter, og folk søger selv at komme til at bo der. Det er vigtigt, at vi samarbejder med boligområdet om at fastholde det billede,” siger Maj Green.

”Hvordan sikrer man, at man stiller de rigtige krav til en bygning, når selve bygningen hører til i ét ministerium, mens byfornyelse fx hører til i et andet og energiforsyning hører til i et tredje”

Maj Green, bestyrelsesformand i Dansk Byplanlaboratorium

Dialog, dialog, dialog

Nye udfordringer med bl.a. klima og sundhed betyder, at planlæggerne skal samarbejde med nye faggrupper og interessenter. Det kræver dialog. Noget, som ligger Maj Green meget på sinde – også når det drejer sig om Dansk Byplanlaboratorium. ”Dansk Byplan-

laboratorium kører godt og jeg har ingen ambitioner om at dirigere det i en anden retning. Men hvis jeg skal pege på noget, så er det, at vi skal blive bedre til at knytte kontakter til andre verdener. Det er jo oplagt i forhold til de udfordringer, vi fx står over for i forhold til klimaet,” siger Maj Green.

Det er ikke bare fagfolk med forstand på klima, der skal bygges bro til. Maj Green mener, at planlæggerne kan blive meget bedre til at trække viden og erfaring ind fra de mange verdener, som planlægningen spiller sammen med.

Verdens bedste planlov

-Hvordan går det for dansk byplanlægning?

”I Danmark hedder det sig jo, at vi har verdens bedste planlov. Og det har vi jo også haft langt hen ad vejen. Der har været nogle klare principper at gå ud fra, og den har været god til at afgrænse land og by. Men vi står også over for en række udfordringer.”

-Hvordan ser de udfordringer ud?

”Der er kommet mere og mere fokus på de forskellige sektorer, og på at de skal spille sammen. Men det er ikke altid, at det samspil fungerer særlig godt. Det kan for eksempel være bygningsreglementet i forhold til planloven. Og hvordan sikrer man, at man stiller de rigtige krav til en bygning, når selve bygningen hører til i ét ministerium, mens

byfornyelse fx hører til i et andet og energiforsyning hører til i et tredje? Det kan være meget tungt at skulle koordinere så meget lovgivning, som planlægning faktisk strækker sig over. Og så ville det være rart, hvis der var mod til at knytte flere bånd på tværs af ministerierne, for de mange sektorinteresser er virkelig noget, der får tingene til at trække i langdrag. I det hele taget tror jeg, der er masser af potentiale i at tænke processerne forfra, om målet så er ny lovgivning, en ny landsplanredegørelse eller en kommuneplanstrategi.”

”Det ville være rart, hvis der var mod til at knytte flere bånd på tværs af ministerierne”

Maj Green, bestyrelsesformand i Dansk Byplanlaboratorium

-Når så mange stemmer skal høres og vidensområder koordineres, bliver planlægning kompromisets kunst. Og er hun selv en slags kompromisekspert?

Maj Green tøver lidt med at svare: ”Tja, det er jeg vel. Jeg har i hvert fald dyb respekt for den brede inddragelse og at få en god beslutningsproces. Planlægning er politik, og derfor skal vi tage beslutningsprocessen lige så alvorligt som det faglige oplæg.”

Byplanprisen 2009

Byplanprisen uddeles hvert år til en kommune, en region eller en organisation, som har gjort en særlig indsats for at fremme gode og smukke bymiljøer og landskaber. Byplanprisen gives for planlægning, som er udtryk for nytænkning og som samtidig dyrker og videreudvikler landskabets og byens egenart og identitet.

Forslag kan indstilles af planmyndigheden selv eller af foreninger, organisationer eller privatpersoner. Man kan indstille sine egne planer, eller pege på andre, som har gjort et godt stykke arbejde.

Prisen er indstiftet af Dansk Byplanlaboratorium og Akademisk Arkitektforening.

Vinderen afsløres på Byplanmødet den 1. oktober.

De nominerede er:

Hvem har fået prisen de sidste 3 år?

2008: Albertslund Kommune.

Planstrategi og Agenda 21.

2007: Silkeborg Kommune med Henton ejendomme og Årstiderne Arkitekter. Papirfabrikken.

2006: Aalborg Kommune. Hasseris.

Hvem sidder i Juryen?

Lisbet Snoager Sloth og Hans Martin Skou, udpeget af Akademisk Arkitektforening

Maj Green og Jannik Nyrop,

udpeget af Dansk Byplanlaboratorium

Peer Frank,

udpeget af Foreningen af Byplanlæggere

Sekretærer:

Ellen Højgaard Jensen,

direktør i Dansk Byplanlaboratorium

Annette Holek,

projektleder i Akademisk Arkitektforening

Avedørelejren

Hvidovre Kommune

Funktionsintegreret byomdannelse

Avedørelejren er et gammelt kaserneområde, der over to årtier er blevet transformeret til et tidssvarende bykvarter med blandede funktioner. Der er tale om et stringent og gedigent stykke planlægningsarbejde.

Et lukket, monofunktionelt område har udviklet sig til et åbent, funktionsintegreret bykvarter med boliger, erhverv og kulturelle institutioner.

Københavns Amt og Hvidovre Kommune nedsatte i 1995 en initiativgruppe, der havde et fremsynet kommissorium. Der blev lagt vægt på kulturhistoriske værdier, tilgængelighed, lokalisering af servicevirksomheder og funktionsintegration.

Det åbne campuspræg er fastholdt. Foto: Catharina Dahl

I dag kan vi se, at målene stort set er opfyldt. Avedørelejren er et bykvarter med 350 boliger, 25 større eller mindre firmaer og 6 kulturelle og pædagogiske institutioner. Der er nyt liv i såvel de oprindelige bygninger som i de nyopførte. Blandt lejerne er den mest kendte nok Filmbyen, med filmselskabet Zentropa som drivkraft.

Det åbne campuspræg er fastholdt, og vejenes disponering viderefører militæranlæggets traditioner. Udstykningerne er gennemført som sokkeludstykninger og mulighederne for at indrette private uderum er søgt begrænset. Med stokbebyggelser og enkelte u-formede bebyggelser kommunikerer nybyggeriet fint med den oprindelige bygningsmasse.

Aalborg havnefront

Aalborg Kommune

Kultur og transparens

Aalborg er ikke længere en industriby, men en videns- og oplevelsesby. Omdannelsen af den centrale havnefront er et meget håndgribeligt symbol på den transformationsproces, som er i fuld gang.

Kommunen har udarbejdet en helhedsplan, der skaber rum for rekreation og kulturelle oplevelser på havnen. Der er tale om en massiv kommunal satsning og kommunen har gået foran med investeringer i kulturbyggeri og anlægsarbejder. Gennem et meget langt forløb har politikerne holdt fast i helheden og har prioriteret gennemførelse af helhedsplanen med det høje kvalitetsniveau, den fordrer.

Havnefronten er et sammenhængende forløb af pladser, opholdssteder og nye bymæssige

Et forløb af tilgængelige og åbne byrum. Foto: Aalborg Kommune

forbindelser langs vandet. Der ligger en perlerække af kulturinstitutioner: Utzoncenteret er etableret og det gamle kraftvarmeværk Nordkraft er i fuld gang med at blive omdannet til et center for kultur og fritid. Derudover er Musikkens hus under etablering.

Den nye havnepromenade binder funktionerne

sammen langs Limfjorden. Bortset fra et enkelt pakhús og den gamle kvægtorvsbygning er der kun givet mulighed for at opføre enkelte og strategisk placerede bygninger på sokkelgrunde, med omgivelser underlagt det fælles design for hele området. Udformningen og materialsammensætningen er gennemtænkt og tilpasset det rå og autentiske havnemiljø.

Sluseholmen

Københavns Kommune

Fine proportioner og menneskelig skala

Sluseholmen er en ny kanalby i Københavns Sydhavn. Byområdet er udviklet efter hollandsk forbillede, og kommunen har på bedste vis formået at udnytte de kvaliteter, som vandet byder på. Der er en fin balance mellem intimitet og intensitet.

I planlægningen har man brugt proportioner og løsninger, der har været afprøvet i århundreder. Sluseholmen er et godt eksempel på, at man kan skabe virkelig gedigne planer gennem en forståelse af den historiske by og de kvaliteter, den tilbyder.

Sluseholmen er et velfungerende boligområde med en menneskelig skala i bygninger og

byrum. Byplanen er stram, mens variationen skabes gennem den enkelte facades udtryk. Der er skabt mulighed for butikker – og noget er også etableret. Bebyggelsens kareer er opdelt i individuelle huse med variation i højde og arkitektur.

Det er ikke det enkelte hus, der fremhæves, men der opstår et harmonisk samspil mellem forskellige facaders kompositioner og materialer, som vi kender det fra fx Københavns brokvarterer eller fra Amsterdam.

Bilerne er placeret i kældre under bebyggelserne, og gårdrummene er hævede. Bebyggelsen er første etape af en helhedsplan, der kan skabe sammenhæng til den eksisterende by.

Vandets kvaliteter udnyttes på bedste vis. Foto: Københavns Kommune

KORT NYT

FORSLAG TIL LANDSPLANREDEGØRELSE

Miljøministeren har den 8. juli udsendt Forslag til Landsplanredegørelse 2009.

Landsplanredegørelsen er struktureret omkring en række tværgående temaer: Klima og energi, byer, natur og vand, landskabet, kyster, infrastruktur. Geografisk forholder den sig til tre områder: Hovedstaden og Østjylland som landets to vækstområder og landdistrikterne, som skal vies særlig opmærksomhed.

Landsplanredegørelsen bærer præg af, at det er kommunerne, som nu er ansvarlige for

størstedelen af planlægningen i Danmark. Regeringens mål, initiativer og styring fylder derfor væsentlig mindre end i tidligere redegørelser. Der er ikke mange konkrete udmeldinger om, hvor regeringen ønsker, at landet skal bevæge sig hen.

Dansk Byplanlaboratorium mener, at landsplanredegørelsen bør bruges til at fremlægge nye fremsynede analyser, der går på tværs af kommuner og regioner. Den har et potentiale i forhold til at skabe debat om væsentlige udviklingstræk. Det potentiale er desværre ikke udnyttet i

forslaget til landsplanredegørelse 2009, der mest af alt er en sammenfatning af igangværende initiativer.

Forslaget er i høring indtil 28. september. Se Byplanlaboratoriets høringssvar på www.byplanlab.dk

INVESTERINGER I SYGEHUSBYGGERI

Nedgangen i det private byggeri betyder, at der er fokus på planlægningen af de store offentlige projekter. En af de helt store klumper er de planlagte sygehusbyggerier til 40 milliarder kr.

Regeringen har i første runde givet tilsagn til 11 projekter, fordelt over alle regionerne. Mange steder skal der blandt andet ske en udbygning af akutmodtagelserne. De største enkeltinvesteringer kommer til at ligge i Region Syddanmark, hvor der skal placeres et helt nyt Odense Universitetshospital og i Region Midtjylland, hvor Skejby Hospital skal udbygges. Ca. 20 pct. af det samlede sygehusareal vil være nyt/moderniseret, når disse projekter er gennemført.

Kilde: Børsen/Danske Regioner

Foto: Søren Madsen

NY BOG OM SOCIAL ULIGHED I STORBYEN

Byen og social ulighed. Preben Brandt. Tiderne Skifter.

Preben Brandt er dr. med. i psykiatri og har i flere år beskæftiget sig med hjemløse og udstødte. I denne bog retter han et kritisk blik på København som moderne storby. En storby, der bygger på vareudbud, forbrug og økonomisk stærke indbyggere. Det er hans vurdering, at det først og fremmest er

de sociale omgivelser og hierarkier og ikke den enkeltes livsvaner, der er afgørende for folkesundheden og ligheden i sundhed.

Bogen illustrerer på overbevisende vis den ulighed, der er kendetegnende for den moderne storby. Bogen er yderst relevant, hvis vi som planlæggere skal tage de politiske buzzwords om mangfoldighed og plads til alle alvorligt.

NATIONALPARK INDVIET

Den 29. august blev Nationalpark Mols Bjerge indviet.

Landskabet i parken er et af landets mest kuperede og varierede. Området er kendetegnet ved stor mangfoldighed og afveksling i natur, landskab geologi, skov og kulturmiljøer.

Det afvekslende landskab giver levesteder for mange vilde planter og dyr - men området byder også på kulturhistoriske seværdigheder.

Nationalparken er opkaldt efter områdets bedst kendte naturområde: Mols Bjerge - men Mols Bjerge dækker kun en lille del af den samlede nationalpark. I alt dækker området et landareal på cirka 180 km².

Kilde: Skov- og Naturstyrelsen

Foto: Thomas Retsloff, Skov- og Naturstyrelsen

LANDBRUGETS BYGGERI BØR STYRES BEDRE

Nybyggeri i det åbne land - 2009. Jan Kloster Staunstrup & Esben Munk Sørensen, AAU.

En rapport fra Aalborg Universitet har undersøgt byggeriet i det åbne land fra 2000 til 2007. Rapporten konkluderer blandt andet, at ca. halvdelen af alt nyt erhvervsbyggeri opført i perioden har været landbrugsbyggeri.

Da landbrugsbyggeri ikke kræver tilladelse efter planloven og ikke reguleres gennem den almindelige kommuneplanlægning, betyder det reelt, at halvdelen af erhvervsbyggeriet opføres med meget begrænset kommunal regulering.

På baggrund af rapporten opfordrer KL og DN i fællesskab Miljøministeren til at ændre planloven, således at landbrugsbyggeri fremover underlægges de samme regler som andet byggeri.

Kilde: www.aau.dk

Foto: Ny W. Øhlenschläger

NYT KURSUS: BYENSVAND

Kurset omhandler byens samlede vandkredsløb og samspejlet med byens befæstede- og grønne arealer.

Formålet er at udvikle redskaber, som sikrer en bæredygtig håndtering af byens vand og bedre koordinering mellem byplanlægning, landskabsplanlægning og planlægningen af spildevand, drikkevand osv.

Kurset udbydes af DANVA og Dansk Byplanlaboratorium i vinteren 2009/2010.

Se mere på www.byplanlab.dk

Bygenbrug

Illustration: Entasis

Byplanhistorisk seminar:
Den 6. november kl. 9.00 - 16.00
Kunstakademiets Arkitektskole

Nutidens byplanlægning handler i stigende grad om at genanvende et område, en bebyggelse eller en bygning til et andet formål. Det er ikke noget nyt fænomen, men emnet har fået ny aktualitet i forbindelse med begrebet bæredygtighed.

Temaet for seminaret er, på hvilken måde og i hvilket omfang de forskellige muligheder for byomdannelse og genbrug har bidraget til byernes og byplanlægningens udvikling, fortrinsvis i efterkrigstiden.

Seminaret belyser en række temaer med udstrakt genbrug af urbaniserede områder som havneområder, bykerner og forstæder, industriområder, trafikarealer og institutioner.

VEJLE BLIVER DANMARKS FRILUFTSKOMMUNE 2009

Foto Mads Fjeldsø, Vejle Kommune

Danmarks Friluftskommune er en ny årlig pris, som uddeles af Friluftsrådet.

I år er temaet 'byens friluftsliv', og kommunerne er blevet bedømt ud fra den indsats, de gør for at understøtte byboernes muligheder for friluftsliv. Det kan være friluftsmuligheder i byens parker, på legepladser, på tomme parkeringspladser, på veje og stier, på og i havnen eller i de bynære skove og landskaber.

Vejle har fokus på byens friluftsliv og tænker bredt i forhold til kommunens bruger-

grupper, så der er noget for både unge og ældre, uorganiserede og foreninger, til vands og på land.

I Vejle har man bl.a. et mål om, at alle stisystemer skal flettes sammen til et helt netværk med tilbud til både løbere, vandrere og cyklister. Et andet indsatsområde er Vejle Fjord, hvor man lige nu arbejder på en samlet plan for hele fjorden med fokus på liv, oplevelser, kultur og natur.

Kilde: Friluftsrådet og Vejle Kommune

I sundhedens tjeneste

Finn Kamper-Jørgensen fra Statens Institut for Folkesundhed mener, at byplanlæggerne står med nøglerne til et sundere Danmark.

Af journalist Jesper Vind Jensen

På Øster Farimagsgade i København lå Kommunehospitalet og et busstoppested, hvor duknakkede pårørende stod af og på. I dag er de 150 år gamle bygninger befolket af energiske studerende på hovedstadens nye citycampus, kaldet Center for Sundhed og Samfund. På de forhenværende hospitalsgange er Statens Institut for Folkesundhed (SIF), der i 2007 blev en del af Syddansk Universitet, også rykket ind med 70 af landets bedste folkesundhedsforskere.

Deres job er at overvåge sygdoms- og sundhedsudviklingen i Danmark, forske i danskernes sundhed og rådgive politikere og administratorer. Forskernes råd har voksende gennemslagskraft, fordi der på øverste beslutningstagniveau er kommet konsensus om, at der skal sættes ind imod danskernes livsstilssygdomme: Lungekræft, fedme, alkoholskader, sukkersyge, hjertekar-sygdomme og stress.

På 3. sal møder vi direktøren for SIF, den 65-årige Finn Kamper-Jørgensen, til en snak om sundhed, forebyggelse og byplanlægning. Han er uddannet læge med ph.d. i sundhedsøkonomi, og leder SIF på 28. år. Umiddelbart er han en jovial type. I de bløde lærredsmøbler sidder han afslappet iført grå Ecco-sko, lyse gaberdinebukser og hvid hørskjorte med blå striber. Han taler levende om fodboldtræningen, som ryggen ikke længere kan klare. Hans smalle øjne skinner, når snakken går om vandreturene omkring Esrum Sø med konen. Men hans budskab til Byplan Nyt denne sommerdag er alvorligt.

SIF-direktøren i internationalt virke. Foto: SIF

”Byplanlægningen og kommuneplanlægningen bliver et af de kommende års vigtigste indsatsområder i kampen for et sundere Danmark,” fastslår han.

”Byplanlæggerne bør også overveje, hvordan de kan bidrage til mindsket rygning og alkoholforbrug”

Finn Kamper-Jørgensen, direktør for SIF

Tab på 10 milliarder

Sagen er, at der er brug for et adfærdsskifte i forhold til Kost, Rygning, Alkohol og Motion –

de såkaldte KRAM-faktorer – hvis levealderen og folkesundheden i Danmark igen skal op på vesteuropæisk niveau. Danmark er siden 1950 dumpet fra en 5. til en 20. plads på OECDs liste over, hvor man lever længst.

”Indretningen af byerne kan i høj grad opmuntre til eller modvirke fysisk aktivitet. Byplanlæggerne bør også overveje, hvordan de kan bidrage til mindsket rygning og alkoholforbrug og mindre usund kost,” siger SIF-direktøren.

I dag bruger kommunerne 4,5 milliarder kroner om året på specifikke forebyggelsesopgaver, og det er en anden væsentlig pointe, at en kraftigere satsning på forebyggelse efter alle solemærker at dømme betaler sig rent samfundsøkonomisk. De nøgne statistiske

”Kommunerne skal skabe rammerne for borgernes sunde levevis, herunder livsstil og levevilkår”

*Finn Kamper-Jørgensen,
direktør for SIF*

fakta viser, at usund kost, rygning, alkohol og for lidt motion i dag er årsag til 40 procent af alle sygdomme og tidlige dødsfald i Danmark. Dermed bidrager KRAM-faktorerne til et enormt økonomisk spild i form af øgede sundhedsudgifter og af mindsket deltagelse på arbejdsmarkedet.

”Sundhed er ikke kun fravær af sygdom, men også et spørgsmål om trivsel og livskvalitet”

*Finn Kamper-Jørgensen,
direktør for SIF*

Ganske vist findes der ikke danske cost-benefit-analyser af det samfundsøkonomiske regnskab for en større forebyggelsesindsats. Men hvis man overfører engelske undersøgelsesresultater til danske forhold, så er fysisk inaktivitet alene skyld i sygdomme og menneskelige funktionstab, der koster samfundet cirka 10 milliarder kroner om året. Og så er de stigende udgifter til fedmebehandling endda ikke medtaget.

Det brede sundhedsbegreb

Når Finn Kamper-Jørgensen betoner byplanlægningens centrale rolle, er det fordi han tager udgangspunkt i det 'brede sundhedsbegreb', som verdenssundhedsorganisationen WHO har introduceret. En helhedsorienteret tilgang, der minder om den måde, man arbejder med langsigtet planlægning.

”Sundhed er ikke kun fravær af sygdom, men også et spørgsmål om trivsel og livskvalitet.

Det brede sundhedsbegreb inddrager en bred vifte af faktorer – udover de medicinske – som kilde til sundheden: Livsstilen, miljøet, indkomsten, biologien, netværk og social arv,” forklarer han og vurderer, at det bliver en vigtig opgave at indføre det brede sundhedsbegreb i de mange kommuner og regioner, som endnu ikke har erfaring med dette.

Kommunerne er nemlig forpligtede til at tænke sundhed mere bredt, idet kommunalreformen har givet dem hovedansvaret for det forebyggelsesarbejde, som der nu bliver satset på. ”Sundhedslovens paragraf 119 er en utrolig vigtig paragraf, der taler om, at kommunerne skal skabe rammerne for borgernes sunde levevis, herunder livsstil og levevilkår,” siger Kamper-Jørgensen.

”Man har et ansvar for sin sundhed, også fordi det har konsekvenser for kollektivet, hvis man lever usundt”

*Finn Kamper-Jørgensen,
direktør for SIF*

Han opfordrer kommunerne til at indføre mantraet, at 'det sunde valg skal være det lette valg'. Man kunne fx sætte som mål, at ingen borgere må have mere end 300 meter til områder, der egner sig til fysisk aktivitet.

”Ny forskning viser, at hvis borgere har mere end 300 meter til et sådant område, falder

deres motivation betragteligt,” siger han og nævner, at det fx også er demotiverende, at man i dag har svært ved at finde cykelparkering i hovedstaden: ”Her kan københavnernes lære af Amsterdam, hvor man har bygget P-huse i tre etager for cykler.”

Manglende indsigt

SIF-direktøren understreger, at udfordringerne er forskellige i den tætte storby med en ældre boligmasse, megen trafik, få åbne rum og mangel på grønne områder – og så i forstadsmiljøet med en mere velstående og veluddannet beboergruppe, parcelhuse, cykel- og gangstier og let adgang til grønne områder. Alligevel ser vi mange problemer med adgangen til rekreative områder uden for byerne. ”I mit lokalområde er det stadig ikke muligt at spadserere, løbe eller cykle rundt om Esrum Sø. Det ville ellers være en attraktiv motionsmulighed, men private lodsejere stiller sig på bagbenene.”

Kamper-Jørgensen foreslår, at byplanlæggerne bruger sundhedskonsekvensvurderinger (SKVer) som et planlægningsredskab. De skal bruges til at vurdere lokalplaners og nye projekters konkrete virkning på folkesundheden. Selvom der endnu ikke er lavet opgørelser over, hvad det koster af ressourcer at indføre SKVer i kommunernes planlægningsarbejde, har en fjerdedel af kommunerne i dag planlagt at anvende SKVer.

For SIF-direktøren er ikke imponeret af kommunernes hidtidige indsats. Der har manglet indsigt, vilje og penge til at tage skridtet fuldt ud og tænke sundhed ind overalt. ”Mange kommuner har desværre endnu ikke forstået,

at de er 'håndtaget' til borgernes sundhed. Det burde de udnytte til fx at skabe bedre madordninger i børneinstitutioner, sundere fritidsaktiviteter for skolebørnene, mere fysisk aktivitet blandt ældre," siger han og fastslår ydermere:

"Kommunerne mangler en grundlæggende bevidsthed om, at det er dem, der skal fortælle borgerne, at de skal tage ansvar for deres egen sundhed. Lige fra vugge til krukke."

-Mener du, at det er en borgerforpligtelse at holde sig sund?"

"Ja, det mener jeg."

-Er det ikke en indskrænkning i den personlige frihed?

"Selvfølgelig vil der altid være borgere med jord i hovedet, der vil blæse på deres sundhed. Men man har et ansvar for sin sundhed, også fordi det har konsekvenser for kollektivet, hvis man lever usundt. Er man forælder er man jo også rollemodel for sine børn. Det samme gælder hvis man er skolelærer."

Kommissionens råd

SIF har for nylig deltaget i Forebyggelseskom-

missionens arbejde. Den kom i april med 52 anbefalinger til regeringen. Flere af forslagene ligger lige til byplanlæggerens højreben, vurderer Finn Kamper-Jørgensen og gennemgår nogle af dem for Byplan Nyt:

Især forslag nr. 15 omhandler direkte kommune- og lokalplanlægningen, som bør fremme motion og fysisk aktivitet. Cyklisme, leg og bevægelse skal i langt højere grad tænkes ind, når man indretter byerne og i særlig grad byernes rekreative områder.

SIF-direktøren fremhæver desuden forslagene 16 og 18 som oplagte byplanlægningsinput: "Kommunerne skal forbedre adgangen til sportshaller og støtte nye typer idrætstilbud. Fx særlige aktiviteter for ægtepar eller ældre. Man bør have mere øje for, hvilke aktiviteter der er mest sundhedsfremmende. Fx satse på breddeidræt. Skolerne bør også øge motionstilbuddene til børnene, og skolevejene skal gøres mere langt mere cykelvenlige."

Kamper-Jørgensen fremhæver endelig kommissionens forslag nr. 12 som et eksempel på, hvordan man aktivt kan tænke sundhed ind i forhold til lokaliseringen af bymæssige funktioner:

"Tilgængeligheden af alkohol skal ned. Derfor er det oplagt med mere strategiske placeringer af alkoholbevillinger. Man kunne jo nægte bevillinger tæt på sportspladser og kvarterløft-projekter. Det duer fx ikke, at man tillader bodegaer, hvor der foregår et socialt arbejde."

Det sunde valg skal være det lette valg. Foto: Ny W. Øhlenschlæger

I følge Finn Kamper-Jørgensen er blandt andre følgende af forebyggelseskommisionens anbefalinger relevante for byplanlæggerne:

Nr. 12) Kommunerne anvender bevillingsnævnenes mulighed for at reducere tilgængeligheden af alkohol på udskænkingssteder, særligt i boligkvarterer og nær uddannelsesinstitutioner.

Nr. 15) Kommunerne fremmer hensynet til fysisk aktivitet ved udarbejdelsen af kommune- og lokalplaner. Centrale elementer vedrører fx cykelstier, rekreative og bevægelsesvenlige miljøer og idrætslegepladser.

Nr. 16) En større del af den statslige og kommunale støtte til den foreningsbaserede idræt målrettes sundhedsfremmende aktiviteter, idet der samtidig tages hensyn til at fastholde frivillig deltagelse mv. i foreningslivet.

Nr. 18) Børn i 0. til 10. klasse skal være fysisk aktive mindst en time dagligt i skoledagen. Mulighederne herfor varierer på tværs af klassetrin og omfatter udover idrætstimer aktiviteter, der kan indarbejdes i undervisningen, i SFO eller fysisk aktivitet i frikvarterer.

Mange kommuner tænker emnet sundhed sammen med de grønne og rekreative områder i deres planstrategi. Foto: Mads Fjeldsø, Vejle Kommune.

Sundhed - fra strategi til plan

Sundhed er et tema i planstrategien i cirka en tredjedel af landets kommuner.

Af seniorforsker Ole Hjort Caspersen

Med ændringen af sundhedsloven og igennem kommunalreformen har kommunerne fået overdraget et større ansvar for sundhedsfremme og forebyggelse. Dette aktualiseres af nye undersøgelser, der viser, at antallet af personer med livsstilssygdomme er stigende.

Screening af planstrategier

I hvilken grad kommunerne har påtaget sig dette øgede ansvar, kan man få en ide om på baggrund af en screening af 85 planstrategier, som Skov & Landskab har foretaget i samarbejde med Plan09. I forbindelse med screeningen blev der udvalgt 33 temaer, som på forskellig måde bliver nævnt i planstrategierne. Sundhed fremhæves som et centralt element i 29 planstrategier, hvilket måske er mindre, end man kunne forvente.

Screeningen viser dog også nytænkning på området, og flere kommuner vælger at tænke sundhed sammen med andre sektorer. Som oftest kobles det med de grønne- og rekreative områder i kommunen, blandt andet i forbindelse med planlægning af stystemer. Et andet eksempel er, når sundhed kobles med institutionsdrift, fx i forbindelse med udeskoler. Dette sker dog endnu i mindre omfang.

Det forhold, at sundhed ikke nævnes i planstrategien, behøver dog ikke at betyde, at kommunen ikke har en strategi for området. Dette ses fx i Horsens Kommune, som nævnes andet steds i dette blad. Af artiklen fremgår, at temaet har stået højt på den politiske dagsorden i flere år, men på trods af dette er sundhed ikke nævnt som separat tema i planstrategien.

Øget fokusering

I forbindelse med kommuneplan 2009 har kommunerne skullet løfte en lang række nye opgaver, og sundhed kommer ikke i første række, med mindre der er speciel grund hertil, eller hvis der er skabt øget fokus på emnet igennem andre aktiviteter. Et eksempel er KRAM-undersøgelsen, som er gennemført i 2007 og 2008 i 13 kommuner. Der er tale om en af de største samlede undersøgelser af danskernes sundhed. Undersøgelsen kaldes KRAM, fordi den handler om Kost, Rygning, Alkohol og Motion. Af de 13 KRAM kommuner har 10 valgt behandle sundhed som tema i planstrategien. Den øgede fokusering på emnet bevirker tilsyneladende en højere prioritering af sundhedsaspektet i disse kommuner.

Nyt råderum - bedre koordinering

Der er også eksempler på at kommuner, der har problemerne inde på livet, aktivt

udnytter de nye muligheder og anlægger en mere helhedsorienteret tilgang til emnet. Et eksempel er Slagelse Kommune, som på baggrund af en sundhedsundersøgelse har konstateret et behov for at modvirke antallet af livsstilssygdomme. Kommunen har derfor udviklet en egentlig sundhedspolitik. I kommuneplanen sammentænkes denne politik nu med en plan for den grønne struktur i kommunen. Herved kommer kommunens grønne områder til at bidrage direkte i den forebyggende indsats på sundhedsområdet. Kommuneplanen i Slagelse er et godt eksempel på en mere helhedsorienteret forvaltning af sundhedsområdet, hvor man drager fordel af kommunernes nye råderum.

Fremtiden

Der næppe tvivl om, at vi i de kommende år vil se flere kommuner, der mere aktivt begynder at sammentænke sundhedsaspektet med andre områder fx i forbindelse byudvikling, grønne kiler og forbedret adgang til grønne områder. Det kan simpelthen ikke betale sig at lade være.

Læs mere:

Du kan læse den samlede evaluering af de 85 planstrategier på www.plan09.dk

Du kan læse mere om KRAM-undersøgelsen på www.kram-undersogelsen.dk

Det skal være muligt at dyrke forskellige typer af motion i naturen. Foto: Friluftsrådet

Natur med forhindringer

Stadigt flere vil gerne dyrke motion i naturen. Derfor er det en vigtig kommunal opgave at skabe nem adgang til det åbne land, skove, søer og vandløb.

Af journalist Jonna Toft

Hvis adgangen til natur eller grønne områder var lettere, ville hver femte voksne dansker dyrke mere sport eller motion. Det kan man læse i undersøgelsen "Danskernes motions- og sportsvaner 2007" fra Idrættens Analyseinstitut. Naturen betyder meget for hele 81% af os, når vi dyrker sport eller motion. Jo ældre vi bliver, jo mere værdsætter vi at færdes i naturen.

Men det er blevet vanskeligere at færdes i det åbne land. En undersøgelse fra Skov og Landskab fra 1999 viser, at i løbet af de sidste 50 år er halvdelen af stierne pløjet ned, ofte fordi landbrugets marker er blevet større. Også i skovene nedlægges stier. Samtidig er adgangen til naturen skarpt reguleret: Mens de offentlige skove og arealer er åbne for mange aktiviteter, er de private skove og arealer kun åbne for folk, der færdes til fods eller på cykel, og kun på veje og stier. Man

må ikke drikke termokaffen på et tæppe 10 meter fra stien, og ridende er oftest forbudt adgang.

"Nogle kommuner har set, at god adgang til naturen øger kommunens tilflytningsværdi"

Jan Eriksen, direktør, Friluftsrådet

"Kommunerne har overtaget ansvaret fra amterne for, at deres borgere kan komme ud i naturen. De har også overtaget ansvaret for sundhed og forebyggelse. Hvis kommunalpolitikkerne vil højne sundheden, skal de sørge for bedre adgang til naturen i de bynære områder," påpeger miljøkonsulent Dorthe O. Andersen fra Danmarks Idræts-Forbund (DIF).

Grønt indenfor 300 m

Undersøgelser fra Skov og Landskab viser, at vi færdes mere i naturen end tidligere, men vi gør det af kortere varighed og tættere på hjemmet. Den daglige naturoplevelse skal ligge i gåafstand fra boligen, helst indenfor 300 meter.

"Derfor er grønne områder vigtige, og der skal skabes bedre adgang til den bynære natur," siger direktør i Friluftsrådet Jan Eriksen. "Nogle kommuner har set, at god adgang til naturen øger kommunens tilflytningsværdi. Holbæk Kommune har f.eks. købt sig til en aftale med en privat skov om, at borgerne har samme adgang til skoven, som hvis den havde været offentlig. I Friluftsrådet arbejder vi på at lave standardiserede aftaler i samme stil, som kommunerne og lodsejere kan bruge."

Friluftsrådets nye Adgangspolitiske Handlingsplan giver en række ideer til, hvordan

kommuner kan give borgerne bedre adgang til naturen. "Der er blevet genoprettet meget natur, men borgerne er ikke sikret adgang til den. I en genoprettet ådal var det passende, om der blev lavet en sti ned til en plads med borde, bænke og måske et fugletårn, og en sti tilbage ad en anden rute. Skatteyderne har betalt genopretningen, og så skal de også have adgang til naturoplevelsen," påpeger Jan Eriksen.

Minimal brug - stor glæde

Kano- og kajakroere ville sætte pris på bedre adgang til bræmmer langs åer. "Folk vil gerne ind og tisse og spise deres madpakke" fortæller Dorthe O. Andersen fra DIF. "Men man kan ikke se fra vandsiden, om jorden er privat eller offentlig, og du må kun gå i land på privat grund, hvis der er "lovlig adgang". Det er svært at finde ud af, og samtidig er det en minimal brug, de beder om lov til: At forrette deres nødtørf, spise deres mad og selvfølgelig tage deres affald med."

"Skatteyderne har betalt genopretningen, og så skal de også have adgang til naturoplevelsen"

*Jan Eriksen, direktør,
Friluftsrådet*

For ridende er det største problem, at de ikke har adgang til privat skov, eller at de skal

betale for adgangen. To tredjedele af landets skove er private, og de findes især i Midt- og Sønderjylland, på Fyn, Midtsjælland og Lolland-Falster. "Store områder er helt lukkede for ridende," siger klubchef Christian Petersen fra Dansk Ride Forbund. "Argumentet er, at hesten forstyrrer vildtet, men vi kommer tættere på vildtet end løbende og cyklende. Samtidig mener jægere ofte, at når de har købt en jagt, har de eneret på brugen af området."

For ridende gælder, at hesten i trafikloven betragtes som et køretøj. Derfor må ridende ikke bruge de cykelstier, der er anlagt langs landeveje og i byerne. De skal ride på vejen.

Flere om de samme stier

Man kan sagtens lave stier, der kan bruges til mange typer idræt. Løbende og gående foretrækker stier med blødt underlag, mens cykler, rulleskøjter og rullleski klarer sig bedst på fin asfalt. Et hovslag ved siden af cykelstien sikrer ridende gode forhold. Men ridende kan også bruge cykelstier og trampestier, hvis de får lov.

"Tænk mange brugergrupper ind fra starten, når der skal laves en sti. Både cyklende, stavængere, løbende, ridende og måske rul-lende. Måske kan flere typer stier ligge parallelt og samle sig gennem snævre passager," foreslår Dorthe O. Andersen. "Samarbejd med brugerne. Ved Furesøen samarbejdede skovdistriktet med en gruppe mountainbi-

kere om en sti, der skulle være så attraktiv, at den fik mountainbikerne væk fra Panoramastien, hvor der er mange gående. Det lykkedes, fordi mountainbikerne ved præcis, hvad der gør en sti spændende."

"Naturen er en indgang til et mere aktivt liv, og det bør kommunerne benytte sig af. Folk vil gerne gå en tur – og alene dét højner sundheden"

*Dorthe O. Andersen,
miljøkonsulent, DIF*

Folk har ikke noget imod at møde andre i naturen, viser en undersøgelse fra Friluftsrådet. Vi har stor forståelse for, at andre også ønsker at nyde det grønne.

"Naturen er en indgang til et mere aktivt liv, og det bør kommunerne benytte sig af. Folk vil gerne gå en tur – og alene dét højner sundheden," påpeger Dorthe O. Andersen. "I naturen er der ikke den barriere, som idrætscentret udgør for mange inaktive. Derfor kan naturen være anledning til, at flere begynder at røre sig. Samtidig er der mange, der nyder at dyrke deres idræt i naturen i fællesskab. Det er sjovere i en gruppe. Så det er vigtigt, at også de organiserede brugere, altså foreningerne, får bedre adgang til naturen."

De fleste vil gerne gå en tur i naturen – hvis de kan komme til det. Foto: Friluftsrådet

Læs mere:

På www.friluftsradet.dk ligger tre idekataloger: "Friluftsliv i byens grønne områder", "Friluftsliv i byens blå områder" og "Fælles mødested – byens mødested".

På www.dif.dk er der fire adgangsfoldere om orienteringsløb, klatring, ridning og sejlads på sø og å.

Foreningen 'Bilsø Skov og Strand – Aktiv NaturVelvære' har opsat fitnessredskaber i en kommunal skov i Slagelse Kommune. Foto: Sven Heiner

Idrætten ud af hallerne

Det behøver ikke være svært eller dyrt at tænke idræt ind i planlægningen. Det kræver bare, at man tænker bredt og fantasifuldt, lyder det fra formanden for Breddeidrætsudvalget.

Af journalist Marie Leth Rasmussen

Vi ved det godt. Vi skal spise sundere og bevæge os mere. Utallige kampagner har slået budskabet fast med syvtommersøm, men alligevel er der en stor gruppe danskere, for hvem dagens motion er bevægelsen fra hoveddøren ud til carporten.

I marts måned kom Breddeidrætsudvalget med en rapport med 42 forslag til, hvordan man kan styrke breddeidrætten og få flere til at bevæge sig. De 6 af forslagene handler om, hvordan kommunerne gennem planlægningen kan få folk op af sofaen og ud at røre sig. Og hovedbudskabet til de kommunale planlæggere er, at de skal gøre det nemt og ligetil for folk at dyrke motion.

"Borgerne er mere tilbøjelige til at dyrke idræt, hvis det ikke er forbundet med en lang transporttid. Derfor skal idrætten gøres lettere tilgængelig. Der skal være flere anlæg tæt på borgerne både decentralt og centralt og muligheder for at dyrke flere idrætsgrene på samme sted", siger formanden for Breddeidrætsudvalget og borgmester i Slagelse Kommune Lis Tribler (A).

"Vi ved, at en af de grupper som sakker bagud, når det kommer til at få dyrket idræt, er børnefamilierne"

Lis Tribler, borgmester i Slagelse Kommune

Multihaller er vejen frem

Der er ikke afsat flere penge til kommunerne i forbindelse med rapporten. Derfor gælder det for kommunerne om at tænke forslagene ind i initiativer, der allerede er på vej og overveje, om de eksisterende ressourcer bliver brugt godt nok. Står idrætshallen tom, når badmintonstræneren holder fri? Kunne flere foreninger deles om den samme hal? Hvis en kommune har planer om at renovere en nedslidt håndboldhal, er det oplagt at ændre hallen til en multihal, når man nu er i gang. Multihallerne tiltrækker flere borgere, fordi der er mulighed for at dyrke flere forskellige idrætsgrene på et sted:

"Vi ved, at en af de grupper, som sakker bagud, når det kommer til at få dyrket idræt, er børnefamilierne. Det er svært for forældrene at få tid til at dyrke idræt. Her er multihallerne en rigtig god løsning, fordi lille Peter kan spille fodbold samtidig med, at mor går til karate", siger Lis Tribler.

Det skal være let at bevæge sig

Ellers gælder det om at tænke idræt og bevægelse ind i planlægningen i langt højere grad end i dag. Når et nyt boligområde er på tegnebrættet, skal planlæggerne tænke over, hvordan man gør det let for beboerne at bevæge sig, mener Lis Tribler. Løsningen kan være at anlægge legepladser på strategisk vigtige steder, opføre et udendørs idrætsanlæg eller en lille park i nærheden. Stisystemer i det åbne land kan også gøres mere tilgængelige, så det bliver lettere at vandre en tur.

"Mange steder sætter de fitnessredskaber op i grønne områder. I Slagelse Kommune henvendte en gruppe borgere sig til Park og Vej for at høre, om de kunne få sat fitnessredskaber op i en kommunal skov. Det var et rigtig godt samarbejde, som fik flere af kommunens borgere op af starthullerne.

Hvis man har en skov eller planlægger at anlægge en skov, er det en god idé at sætte fitnessredskaber op i naturmaterialer. På den måde tiltrækker man flere brugere”, siger Lis Tribler.

”Løsningen må være at tænke idrætten ind i eksisterende projekter”

Lis Tribler, borgmester i Slagelse Kommune

Tag borgerne med på råd

Hvad der er sjovt for den ene, er imidlertid dødsens kedeligt for den anden. Derfor opfordrer Lis Tribler kommunerne til at samarbejde med borgerne, når de planlægger at anlægge idrætsfaciliteter i et eksisterende område. Ellers risikerer man at stå med nogle anlæg, som måske passer godt til borgerne inde i centrum, men ikke tiltaler beboerne i det parcelhuskvarter, de er opført i. Hvis man er i gang med at anlægge et nyt kvarter, er det ligeledes vigtigt at overveje, hvordan

beboersammensætningen kommer til at være og hvilken idrætsprofil, det giver.

”Det er et langt sejt træk at sammentænke sundhed og byplanlægning, når vi ikke har fået penge til at opfylde målsætningerne. Løsningen må være at tænke idrætten ind i eksisterende projekter. For eksempel er vi i Slagelse Kommune i gang med at byforny nogle slidte betonbyggerier. I forbindelse med byfornyelsen graver vi asfalt op og laver grønne områder med grillpladser, hvor der er muligheder for aktiviteter samtidig med, at man spiser. I Skælskør er de også i gang med en helhedsplan, hvor de tænker fysiske aktiviteter ind i form af kunstgræsbaner med aktiviteter for børn i området. I en gammeldags, traditionel planlægning ville man bare have anlagt nogle parkeringspladser og en græsplæne”, siger Lis Tribler.

Til lands og til vands

Slagelse Kommune, Næstved Kommune samt Skov og Naturstyrelsen er også gået sammen om at lave en gammel jernbanestrækning fra Dalmose til Skælskør om til et aktivitetsområde. Projektet er blevet

døbt Fodsporet og er delt op i syv delstrækninger, som udvikles i samarbejde med hver sin borgergruppe.

”Det gælder om at brede idrætsbegrebet ud, så det ikke kun er noget, man dyrker i en sportshal”

Lis Tribler, borgmester i Slagelse Kommune

Inde i Slagelse by er en ”motions oase” også på vej. Den skal gøre det lettere for byens borgere at få den daglige motion.

”Det gælder om at brede idrætsbegrebet ud, så det ikke kun er noget, man dyrker i en sportshal. Man kan for eksempel bruge vandområderne til havkajakker. Her kan man som kommune sørge for at stille faciliteter til rådighed, så kajakkerne kan stå inden døre, når de ikke er lejet ud. Det er kun fantasien, der sætter grænser. Vi skal bare huske at tænke på det”, slutter Lis Tribler.

Breddeidrætsudvalgets anbefalinger vedrørende planlægning (i uddrag):

- At rum for idræt og motion i højere grad indarbejdes i kommuneplanerne. At kommunerne sikrer, at bygherrer i deres projekter indarbejder plads til fysisk udfoldelse. At idræt, motion og fysisk aktivitet indtænkes i udformningen af byens rum og pladser m.v. samt i adgangen til natur, parker og byrum.
- At man får kortlagt problemer med adgangsforhold og planlægning og set på barrierer i ejerforhold, miljøregler, kommuneplaner m.m. i forhold til anvendelse af byrum, grønne arealer og naturen til motions- og idrætsaktiviteter.
- At der udarbejdes en overordnet plan for at brande Danmark som ’aktivt grønt motionsland’ i almindelighed og markedsføre attraktive naturområder i særdeleshed ved at skabe en national plan for et sammenhængende og afmærket net af vandre- og motionsstier.
- At kommunerne i planstrategierne prioriterer alle borgeres adgang til sammenhængende og trafikksikre systemer af naturstier, cykelstier og skovstier til glæde for løbere, vandrere og andre motionsudøvere.
- At der sættes fokus på, at de mest benyttede bynære motionsområder gøres attraktive en større del af døgnet og året.
- At landbrugsarealer gøres mere tilgængelige ved at etablere øget adgang for offentligheden ved afmærkning og oprettelse af såvel ridestier som trampestier langs markskel og læhegn.

Foto: Sven Heiner

Foto: Slagelse Kommune

Foto: Slagelse Kommune

Horsens tager konsekvensen

I Horsens Kommune er de vant til at tænke sundhed ind i det daglige politiske og administrative arbejde. Seneste skud på stammen er en sundhedskonsekvensvurdering af planerne for boligområdet Ring Sø.

Af journalist Marie Leth Rasmussen

Horsens Kommune har siden 1987 været medlem af WHO's netværk Healthy Cities, hvor medlemmerne forpligter sig til at tænke sundhed og forebyggelse ind i det daglige politiske arbejde. Det har skabt en hel særlig kultur i kommunen, hvis man spørger Jytte Holm (A), der er formand for Miljø- og Teknik udvalget:

”Netværket har givet Horsens Kommune utroligt meget. Det kan godt være, at man ikke er bevidst om det, men vi har udviklet en kultur i det politiske og udførende system, hvor man tænker sundhed og forebyggelse ind i det daglige arbejde. Vi er vant til at operere med et bredt sundhedsbegreb, hvor sundhed ikke kun er fraværet af sygdom. Det er også at forebygge sygdom ved at gøre det lettere at leve et sundt liv.”

Bredt syn på sundhed

Det brede sundhedsbegreb betyder, at man i Horsens Kommune både har traditionelle, fysiske initiativer, som fx Havnesporet, den nye gang- og løbesti fra havneanlægget ud til lystbådehavnen og en mere borgerorienteret, social tilgang. Et centralt element i WHO's tankegang er nemlig at få borgerne engageret i deres egen sundhed ved at lade initiativerne komme fra borgerne selv og ikke fra kommunen.

Den borgerorienterede tilgang koordineres af Horsens Kommunes 'Sund By Butik', som igangsætter aktiviteter rettet mod borgerne og leverer information om sundhed. Butikken fungerer også som et mødested for frivillige foreninger, der laver social- og sundhedsfremmende arbejde. En del af dem er selvhjælpsgrupper, som er opstået ved at borgere henvender sig til Sund By Butikken, fordi de har behov for at mødes med andre og snakke om problemer som sygdom, misbrug, dødsfald eller andet. Sund By Butikken hjælper med at starte gruppen op og derefter kører den videre på eget initiativ.

Seniorlegene i Horsens. Foto: Horsens Kommune

”Sundhed handler også om at give folk mulighed for at håndtere deres eget liv og fremme deres egen sundhed. Det handler om at give folk overskud og ressourcer, så de bliver i stand til at håndtere deres livssituation i perioder, hvor det er svært”, siger Henrik Nørgaard fra Sund By Butikken. Han tilføjer, at butikken også står for mere traditionelle idræts- og motionsarrangementer, som fx de årlige seniorlege i Horsens.

”Sundhed er ikke kun fraværet af sygdom. Det er også at forebygge sygdom ved at gøre det lettere at leve et sundt liv”

Jytte Holm, formand for Miljø- og Teknik udvalget i Horsens Kommune

Ring Sø

Et af de nyeste tiltag, som kommunen har iværksat, er en sundhedskonsekvensvurde-

ring af planlægningen af boligområdet ved Ring Sø. Projektet er en direkte udløber af Horsens medlemskab af Healthy Cities, hvor alle medlemmer har forpligtet sig til at øve sig i, hvordan man laver en sundhedskonsekvensvurdering samt gennemføre et pilotprojekt.

I øvelsesforløbet blev vurderingens enkelte faser: Screening, scoping, vurdering, rapportering og opfølgning gennemgået, så alle var fortrolige med, hvad faserne gik ud på, hvad formålet var, og hvordan man gennemførte dem. Til sidst diskuterede man, hvor vurderingen kunne være et godt værktøj. Senere i forløbet dukkede Ring Sø op som et muligt pilotprojekt.

”Vi har selvfølgelig iværksat sundhedskonsekvensvurderingen af Ring Sø, fordi vi har forpligtet os på det overfor WHO, men ideen er også at teste, om det er et redskab, vi skal bruge fremover”, siger planlægger Casper Grønberg fra Teknik og Miljø. Han understreger samtidig, at der var tale om et pilotprojekt, hvor forvaltningen afprøvede redskabet på en langsigtet skitseplan, som endnu ikke

havde været igennem den politiske behandling.

”De erfaringer, vi har gjort os, viser helt klart, at der er noget at hente i en sundhedskonsekvensvurdering”, siger han.

”Man er også nødt til at beskrive verden, hvor planen slutter”

Casper Grønberg, planlægger i Horsens Kommune

”En sundhedskonsekvensvurdering er i virkeligheden en metode til at forudse konsekvenser af en plan eller et projekt, hvor man vurderer de enkelte tiltags positive og negative konsekvenser for borgernes sundhed. Kan man optimere de positive elementer i planen og reducere effekten af de negative elementer? I Ring Sø fandt vi for eksempel ud af, at der i den oprindelige plan ikke var taget nok hensyn til at skabe mødesteder blandt andet

for de ældre eller hjemmegående. Det kan vi nu tage højde for i kommende lokalplaner for området”, siger Henrik Nørgaard.

Viste vej til en sundere plan

Vurderingen viste, at planlægningen med få greb kunne ændres i en mere sund retning. Ved at differentiere den grønne struktur og planlægge løbe- og ridestier, alternative legepladser og parkour- og skaterbaner, ville planen give mulighed for både naturoplevelser og fysisk aktivitet. Ligesom gode trygge og indbydende forbindelsesveje ville få flere til at lade bilen stå og tage cyklen på arbejde.

”Det kan lyde banalt, men man er også nødt til at beskrive verden, hvor planen slutter, og eksempelvis få en trafikssikker sti ført hele vejen frem til skolen og byen, hvis det skal have en effekt. Det gælder om at koordinere og tænke et skridt videre. Man kan altid finde på nye ideer som er udgiftskrævende, men kunsten er i virkeligheden at forsøge at lave forbedringer, som ikke koster ekstra”, siger Casper Grønberg.

Kan være overflødig

Men selvom erfaringerne med pilotprojektet i Horsens Kommune har været gode, så er det ikke alle, der omfavner det nye redskab.

I Planafdelingen i Næstved Kommune har de efter flere overvejelser valgt at holde sig til de redskaber, de har udviklet i tidligere projekter, fortæller planchef Marit Christiansen fra Miljø og Teknikforvaltningen. ”Vores indledende vurdering var, at en sundhedskonsekvensvurdering var lidt overflødig. Vi bruger allerede screeningskemaer i forbindelse med miljøvurderingen, hvor vi kommer rundt om en lang række ting, heriblandt hvordan man får borgerne til at leve mere aktivt. Det betyder ikke, at det ikke kan være relevant i andre sammenhænge, hvor man ikke er vant til at tænke i de baner. Derfor har kommunen også vedtaget, at det er et værktøj, som skal bredes ud. Men her i Planafdelingen holder vi os tilbage med at finde det store skyts frem. Vi synes, at vi i forvejen tager hensyn til sundhedsaspektet i planlægningen”, slutter Marit Christiansen fra Næstved Kommune.

Del 1: Forventede konsekvenser for sundhedsforhold som følge af gennemførelse af plan, projekt m.v.		Hvilke konsekvenser? (Kort og lang sigt)		Hvilke konsekvenser? (Kort og lang sigt)		Hvilke konsekvenser? (Kort og lang sigt)		Hvilke konsekvenser? (Kort og lang sigt)	
Omside af bebyggelse for sundhed	1 af Lærervej	2 af Lærervej	3 af Lærervej	4 af Lærervej	5 af Lærervej	6 af Lærervej	7 af Lærervej	8 af Lærervej	9 af Lærervej
Sociale forhold (fx kontakt, netværksbåndelse, tilfældighed, tryghed, kriminalitet, m.m.)	Grænse, rekreative arealer af høj kvalitet med aktivitetsmuligheder vil formodentlig styrke det sociale miljø både på kort og lang sigt.	Uændret/Positiv	Områdets fremtidige beboere	Ja	Det bør undersøges, hvordan den forventede positive effekt på de sociale forhold kan maksimeres. F.eks. hvordan man skaber gode sociale samlingspunkter og forhindrer kriminalitet.				
Adgang til serviceydelser og faciliteter i lokalsamfund (fx indkøb, arbejdspladser, skole, m.m.)	Der vil være relativt nem adgang til faciliteter fra området både på kort og lang sigt. Især når andre udbygningsretninger for byområdet tages i betragtning. Det vil formodentlig mindske bilkøen.	Uændret/positiv	Områdets fremtidige beboere	Ja	Relativt nem adgang til bymidte med mange servicefaciliteter, offentlig transport m.m. Mange faciliteter indrettede i rimelig nærhed (fx områdets periferi er der ca. 450 - 800 m). Det bør dog undersøges om servicefaciliteterne bør udbygges/renoveres af sundhedsmæssige årsager. Se i øvrigt under b) Fysiske miljø, trafik vedr. udformning af underføring.				
Adgang til uddannelse og social- og sundhedsservice i lokalsamfund (dagtilbud, grundskole, ungdomsuddannelse, videreregulerende uddannelse, bogeneservice, pleje, omsorg, m.m.)	Der vil være relativt nem adgang til faciliteter fra området både på kort og lang sigt. Især når andre udbygningsretninger for byområdet tages i betragtning.	Uændret/positiv	Områdets fremtidige beboere	Ja	Det bør undersøges om faciliteterne bør udbygges/renoveres af sundhedsmæssige årsager. Der er ikke ungdomsuddannelser eller videregående uddannelser i området. Se i øvrigt under b) Fysiske miljø, trafik vedr. udformning af underføring.				

Sundhedskonsekvensvurdering af planen for boligområdet Ring Sø. Udsnit af skema til screening.

Af June-Catherina Starling

Case

WIEN: "BIKE-CITY" - ET BOLIGOMRÅDE DER FREMMER BEVÆGELSE OG BLØD MOBILITET

Boligprojektet Bike-City i Wien er målrettet øget cyklisme og brugen af offentlig transport. Det banebrydende ved projektet er dog undtagelsen fra bygningsreglementets krav om at anlægge obligatoriske parkeringspladser i nye boligområder, hvilket gav mulighed for at investere i mennesker, frem for i biler.

De midler, der var øremærket til parkeringspladser, blev i stedet brugt til sundhedsfremmende faciliteter til børn, familier og ældre. Efterspørgslen på projektet har allerede betydet at mindst et yderligere Bike-City projekt skyder op i Wien.

Ideen til Bike-City projektet opstod efter realiseringen af succesprojektet Car Free Housing i Wien, 2001. Begge projekter var initieret af byrådsmedlem Christoph Chorherr, som arbejdede

for øget mobilitet i Wien, vel at mærke uden brug af bil. I Car Free Housing projektet opførte byen 244 nye lejligheder. Beboere i komplekset forpligter sig til at klare sig uden egen bil. I stedet er der etableret en delebil ordning.

Konceptet ved Bike-City projektet er helt det samme: I stedet for at anlægge en parkeringsplads per husstand gennemførte kommunen en undtagelse fra reglen og tillod, at der kun blev bygget halvt så mange af de påkrævede parkeringspladser (i Car Free Housing projektet byggede man kun en tiendedel). Det der, blev sparet på parkeringspladser, blev ikke investeret i cykelstier og anden infrastruktur, men blev i stedet brugt til wellness, sauna, motionsrum, en legeplads til børnene, fællesarealer og flere grønne områder.

5.000 borgere ansøgte om at bo i de 99 lejligheder i Bike-City projektet. Wien har i 2009 besluttet at udvikle nye Bike-City projekter tæt på Danube floden. Planen er at etablere omkring 250 lejligheder, opført som passivhuse, en park og et hotel for cykler.

Samtlige Bike-City projekter er tæt forbundet med nærliggende offentlig transport og cykelstier.

Efterspørgslen efter Car Free Housing og Bike City projekterne viser med al tydelighed at der er behov for yderligere projekter som disse i Wien, især fordi bygningsreglementet prioriterer privatbilismen højt.

Projekterne viser også at et succesrigt koncept skaber grobund for yderligere projekter og mere bæredygtige byer, når det gælder både bevægelse, samvær, transport og byggeri.

Georg Guensberg

Data om denne case er leveret af Georg Guensberg, rådgiver om politisk ledelse og strategisk kommunikation i Wien. Læs mere om hans arbejde på www.guensberg.at

Legeplads i gården til Bike-City projektet, foto venligst udlånt af developer GESIBA

Vigtig læring

Det tog Christoph Chorherr mere end tre år at overbevise byen om at give tilladelse til at fravige fra 1:1 princippet om at hver husholdning i et nyanlagt boligkompleks også skulle have en parkeringsplads.

Havde det ikke været for et succesfuldt demonstrationsprojekt og tusindvis af engagerede borgere, der viste interesse i projekter som Bike-City, ville det slet ikke have været muligt senere at gennemføre tilsvarende projekter. Projektet ændrede fundamentalt ved indstillingen blandt byens beslutningstagere. Pludselig var der en øget opmærksomhed på andre hensyn end blot bilisternes.

Foto: iStockphoto

Blog

FORTOVE ER VEJEN TIL SUNDHED

Ny forskning lavet på San Diego State University's nationale program 'Active Living Research' viser, at uanset hvilket land man undersøger, har byboere dobbelt så stor sandsynlighed for at være fysisk aktive i forhold til folk, der bor i forstaden.

Ifølge undersøgelsen er den største enkelte faktor, som påvirker fysisk aktivitet adgangen til fortove. Forskere har set på data fra 11.541 personer i 11 lande, heriblandt USA, Litauen, Brasilien, Sverige og Japan. Resultaterne viser, at personer, der bor i bykvarterer med let adgang til fortove har 15-50 procent større sandsynlighed for moderat til kraftig fysisk aktivitet mindst fem dage om ugen i mindst 30 minutter hver dag.

SDSU professor og forsker på projektet, Jim Sallis, udtaler at dette sandsynligvis skyldes, at fortove kan bruges til rekreative formål såsom jogging og in-line skating samt til menneskedreven transport. "Planlægning af bykvarterer, som understøtter rekreativ og transportmæssig fysisk aktivitet, bør være en global prioritet i forhold til offentlig sundhed," siger han.

Sallis og hans forskerkolleger har ligeledes gennemført en langsigtet undersøgelse med fokus på lokalsamfund i USA. Her konkluderes det, at folk der bor steder, hvor fodgængere er højt prioriteret får betydeligt mere motion og er mindre tilbøjelige til at være overvægtige end folk, der lever i områder, som ikke er indrettet til fodgængere.

Af Malene Freudendal-Pedersen, vidensanalytiker.

Læs hele blogindlægget på baeredygtigebyer.dk

PLAN09

siderne

HAR I UDVIKLET LAVKONJUNKTURENS PLANKULTUR?

Arbejdet med kommuneplan 2009 er næsten slut. Undervejs er vilkårene for planlægning vendt 180 grader: Fra byggeboom og optimisme til lavkonjunktur, stilstand i byggeriet, svigtende grundsalg og barberede kommunale anlægsbudgetter. Det er tid til at kaste et kritisk blik på lavkonjunkturrens betydning for plankulturen.

Ændret efterspørgsel

Kommuneplanen er skabt til at styre vækst. Så længe der er gang i gravemaskiner og kraner, er behovet for planlægning indlysende. Men når krisen rammer hurtigt og hårdt og sætter byggeriet i stå, er det ikke en naturlov, at omgivelserne efterspørger endnu mere planlægning.

De nye kommuneplaner har skabt rum for masser af nyt erhvervs- og boligbyggeri. Regionplanens temaer er overført til kommuneplanen, selvom der nok kan forbedres lidt her og der. Set udefra – eller fra en lokalpolitikers stol – kan man nok sige, at det har været et meget stort arbejde, men nu er opgaven løst.

Efterspørgslen efter planlægning vil ændre sig markant, ligesom resten af samfundet indstiller sig på nye vilkår. Vi vover pelsen og giver et bud på tre tendenser, der kendetegner kommuneplanlæggers situation i en usikker tid (fire hvis vi tæller afspadsering efter kommuneplanarbejdet med!). Fælles for de tre tendenser er, at de stiller krav til udvikling af plankulturen i planafdelingen.

1. På jagt efter investeringer?

Bolig- og erhvervsbyggeriet er hårdt ramt af krisen i store dele af landet, men trods krisen investeres der stadigvæk i nyt byggeri blot i mindre omfang. Discountkæder ekspanderer med nye butikker for at vinde markedsandele fra konkurrenter, som bukker under i krisen. Nye sygehusbyggerier er på vej, og uddannelsesinstitutioner planlægger nybyggeri i nye campusområder i store og mellemstore byer.

Men hvor private og offentlige investorer for blot et år siden selv opsøgte kommunen er der nu længere mellem de seriøse henvendelser. For nogle planlæggere bliver opgaven nu i højere grad selv at gå ud på markedet for at opsøge investorerne. Der er store forskelle

på kommunernes traditioner for selv at være opsøgende. Nogle steder kræver det helt nye kompetencer.

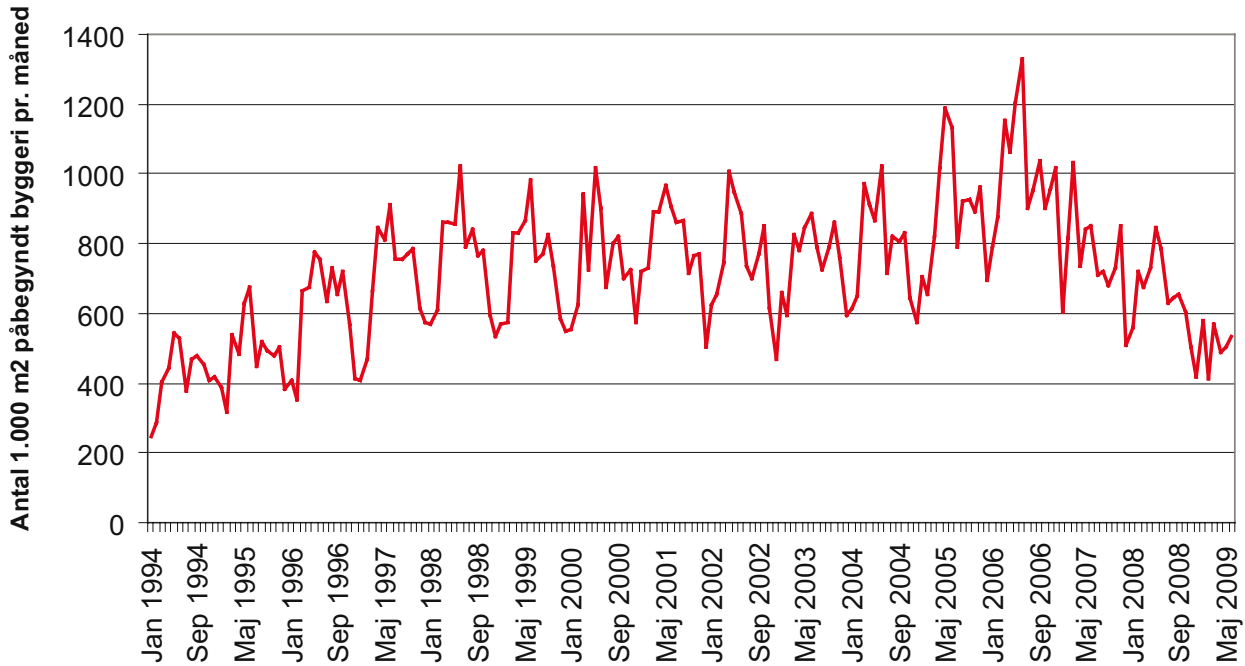
For nogle planlæggere udfordrer det også selve grundopfattelsen af planlæggerens rolle som varetager af kommunens beskyttelsesinteresser over for investorenes interesser. Og det ændrer magtforholdet mellem kommune og investor. Det bliver sværere at stille krav til investorerne, og det udfordrer ambitionerne om fx at bygge mere bæredygtigt. Faaborg-Midtfyn Kommune har i et Plan09-projekt opsamlet erfaringer med at bevæge sig ud på markedet for discount-butikker: www.plan09.dk/faaborg

2. Højere ambitioner, bedre planer - uden at miste overblikket

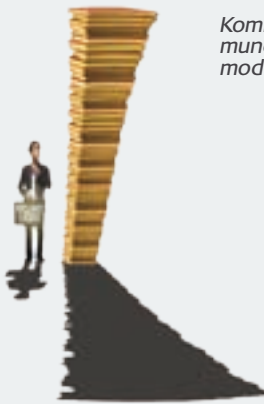
Mange planlæggere føler, at der ikke har været tid til arbejde seriøst med alle temaer i Kommuneplan 2009. Særligt i det åbne land. Nogle kommuner har derfor besluttet at arbejde videre med udvalgte temaer i de kommende år. Fx klima, detailhandel, vindmøller og landskaber. Der vil også være behov for at tilpasse kommuneplanen til de nye handleplaner for vand. En kritisk gennemgang af Kommuneplan 2009 kan også ske ud fra ambitioner om at tænke klimatilpasning og -forebyggelse mere konkret ind i kommuneplanen. Læs om tre kommuners "klimatjek" på: www.plan09.dk/3xklima.

Men mere omfattende planer fører ikke nødvendigvis til bedre planlægning og sagsbehandling. I 2009 forventer vi, at der bliver vedtaget op imod 75.000 sider kommuneplanlægning i Danmark. Planernes omfang er blevet en trussel mod det politiske ejerskab og borgernes muligheder for at diskutere planens indhold. En forbedring af kommuneplanerne stiller store krav til, at planerne ikke blot bliver mere ambitiøse og nuancerede. Men at der samtidig kommunikeres mere kortfattet og skabes bedre overblik over planernes indhold.

Byggeaktiviteten på lavere blus

Krisen går hårdt ud over boligbyggeriet. Derimod er der nye investeringer på vej i bl.a. uddannelses- og sygehusbyggerier.
Kilde: Danmarks Statistik.

Kommuneplan 2009 var en stor mundfuld for både afsender og modtager.

3. Vi rydder op og forbereder os på næste højkonjunktur!

Kommuneplanarbejdet har sat andre opgaver på standby. Fx kvarterplaner, temaplaner for detailhandel og et væld af lokalplaner. Nogle ser nu chancen for at få indhentet efterslæbet og få lavet en masse lokalplaner, så kommunen er klar til næste højkonjunktur. Samtidig med at næste planstrategi forberedes.

Der er ingen tvivl om, at behovet for "oprydning" er stort. Men arbejdet rummer også faldgruber. Mange af de projekter, der har stået i kø for at blive lokalplanlagt, er "døde" undervejs i krisen - eller i kommunale besparelser. Og erfaringerne viser at detaljerede planer for nybyggeri udviklet i krisetider, ofte bliver uaktuelle, når væksten igen sætter ind. Ganske enkelt fordi moden og holdningerne til planernes indhold skifter over tid. Planer for fx bevarelse af kulturmiljøer og den langsigtede udvikling af erhvervsområder kan have længere holdbarhed. Ledelsen må have et skarpt øje for, hvilke planopgaver der skal prioriteres i en tid præget af stor usikkerhed om det fremtidige byggeri.

Kast et kritisk blik på kommunens plankultur

Lavkonjunktoren udfordrer i høj grad planafdelingens kultur. Udvikling af plankulturen lykkes bedst, hvis planafdelingen diskuterer konkrete planopgaver og udvikling af plankulturen i sammenhæng. Det er fx sket i et Plan09-eksempelprojekt i Vejen Kommune, hvor planchefen satte sig i spidsen for et forandringsprojekt, der havde til formål at skabe en ny og mere efterspørgselsorienteret plankultur på tværs af tre afdelinger.

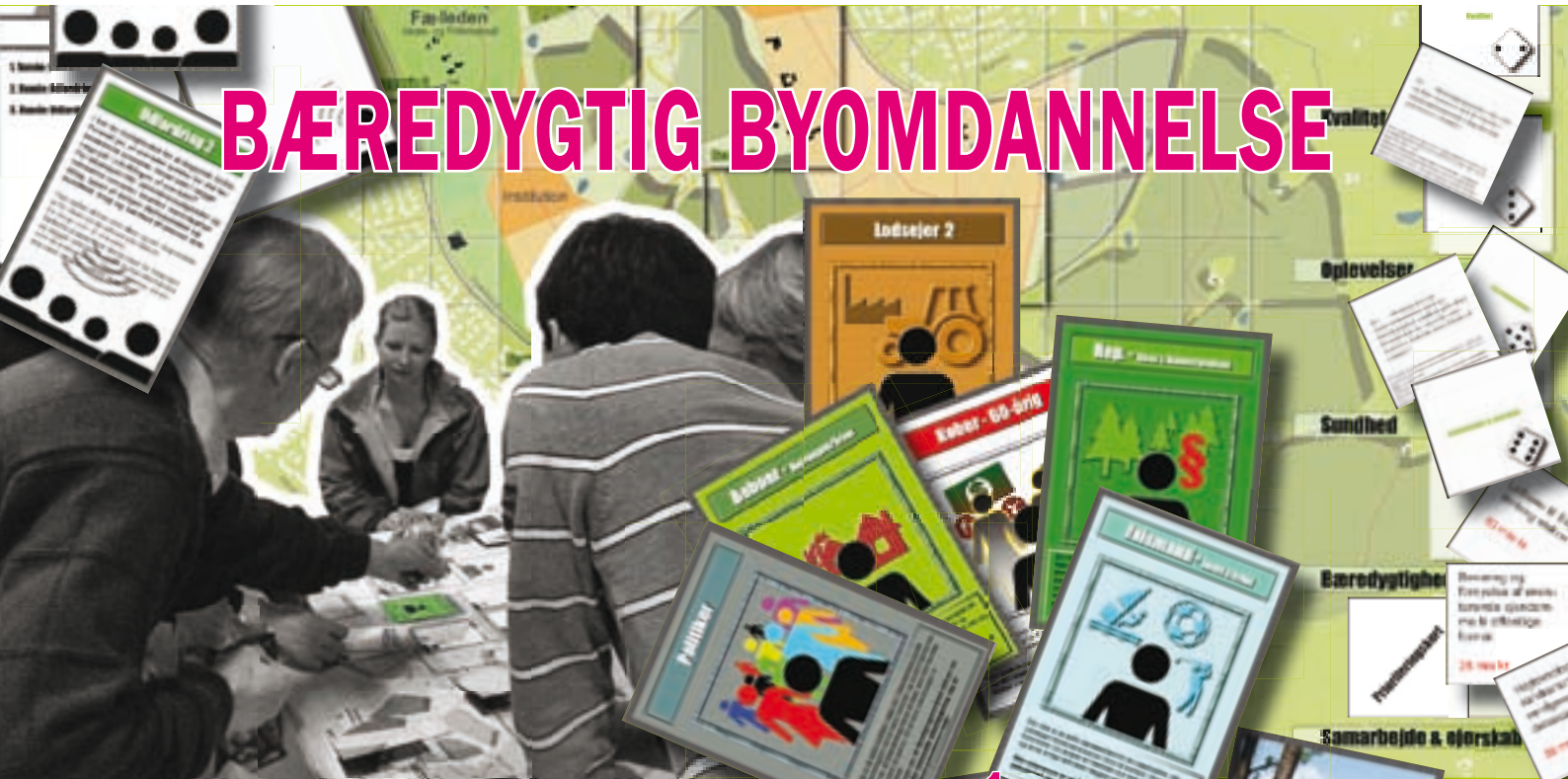
Planfaglige diskussioner er ikke nok, når plankulturen skal udvikles. Der må også arbejdes med styrket kommunikation og en diskussion om planlægningens dogmer.

Svend Erik Rolandsen,
sekretariatsleder Plan09

Læs mere i Plan09-publikationen "Proaktiv ledelse af plankultur", som du finder på www.plan09.dk/plankultur.

BÆREDYGTIG BYOMDANNELSE

Bæredygtig byomdannelse vil være et af de vigtigste temaer i vore byers udvikling de kommende mange år. En byomdannelse, hvor byens fornyelse og nyanvendelse indgår i en miljømæssig, social og økonomisk helhed. Frem for arealkrævende byudvikling udad i landskabet, muliggør byomdannelsen en bæredygtig udvikling med miljørigtig anvendelse af tidligere byarealer og et rigt byliv for byens borgere.

En afgørende forudsætning for denne fremtidssikring er en veltilrettelagt og vedholdende proces. Mange og forskelligartede interesser skal forenes og forankres for at sikre det nødvendige fundament. Grundig viden om bæredygtighedsfaktorer samt byens strukturer, økonomiske og lovgivningsmæssige vilkår forenes i omdannelsesplanen, der er styrende for stedets udvikling og omdannelse.

GBL har specialiseret sig i hele dette omfattende og komplicerede forløb, der fører lige fra de indledende faser til slutresultatet i form af omdannelsesplan, lokalplaner og konkrete projekter for byggerier, byrum, trafik og grønne områder. Her bygges på omfattende erfaring samt viden fra både ind- og udland.

STRATEGI & PROCES

- Interessentanalyse
- Information
- Dialog
- Procesrettelæggelse

KORTLÆGNING

- Nuværende anvendelse
- Ejer- og lejerforhold
- Virksomhedernes ønsker/planer
- Identitet
- Arkitektur
- Miljøforhold
- Trafik

IDÉ-GENERERING

- Workshop
- Byplanspil
- Byvandring
- Studie- og inspirationsture

OMDANNELSESPLAN

- Fremtidig anvendelse og identitet
- Arkitektur og byrum
- Bæredygtighed
- Miljøvurdering
- Udbygningsaftaler
- Økonomiske kalkulationer
- Organisation

GENNEMFØRELSE

- Kommuneplan
- Lokalplaner
- Fysiske projekter

1

2

3

4

5